

BOG OG SKRIFT I CEYLON

AF

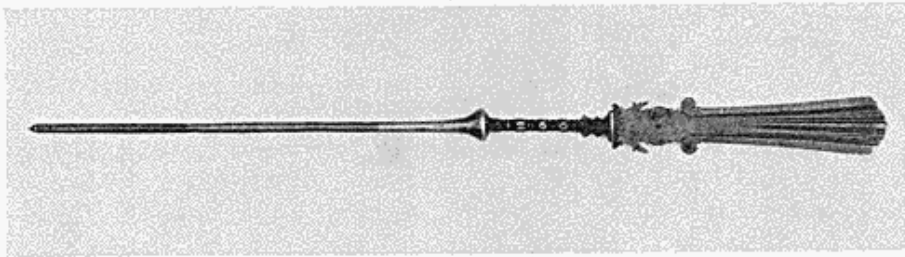
OVE K. NORDSTRAND

I nær fremtid udsendes et bind af en større katalogrække¹⁾ indeholdende katalogbeskrivelser af Det kgl. Biblioteks samling af ceylonesiske palmebladshåndskrifter. Denne samling, der er en af verdens fornemste, hjembragtes i 1823 af Rasmus Rask da han vendte tilbage fra sin store indiske rejse²⁾. Katalogiseringen der også omfatter nogle få håndskrifter i andre danske samlinger, er foretaget af Dr. C. E. Godakumbura, Archaeological Commissioner for Ceylon, Colombo, hvem den der skriver disse linier har assisteret ved de tekniske undersøgelser af håndskrifterne. Som et af resultaterne af disse undersøgelser kan på dette sted gives en fremstilling af hvordan de ceylonesiske håndskrifter er blevet til, indledet med et par ord om håndskrifternes indhold.

Den største gruppe blandt håndskrifterne indeholder teksterne som indgår i den buddhistiske canon *Tripitaka* foruden andre buddhistiske tekster med større eller mindre tilknytning hertil. Men hertil kommer den måske nok så interessante gruppe af mere verdsligt prægede tekster indenfor områder som historie, digtekunst, astrologi, medicin, kogekunst m. m. Det er altså ikke blot Ceylons åndelige, men i vidt omfang også dele af dets mere materielt prægede kultur der afspejles i disse håndskrifter, hvis tekster er affattet i pali, sanskrit, singalesisk og elu (old-singalesisk). Når hertil lægges at teksternes tilblivelse strækker sig fra nedskrivningen af *Tripitaka* i året 88 f. Kr. og op til ca. 1820, vil det formentlig kunne forstås hvor stor betydning disse håndskrifter har.

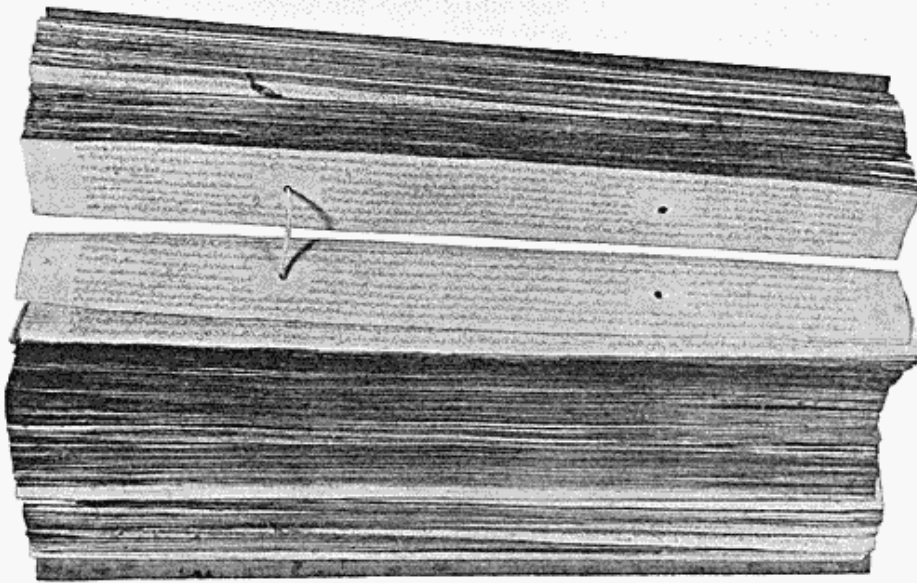
Af flere grunde var palmebladet i en meget lang periode Singalesernes foretrukne skrivemateriale. For det første var det på palmeblade *Tripitaka* første gang blev nedskrevet, og dette materiale, hvorpå Buddhas lære var forevigt, havde derfor en vis religiøs betydning for Singaleserne. Hertil kom at det var et billigt skrivemateriale, og at råmaterialet altid var inden for rækkevidde.

To forskellige palmearter fandt anvendelse ved tilberedningen af dette

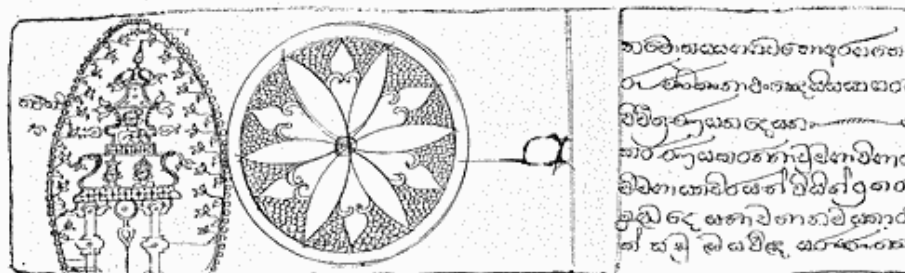

Skrivepren, *panhinda*, af messing med skrivespids af stål. Overensstemmende med traditionen er prenenes længde tænkt delt i 20 dele, hvoraf *chatra* (solskærmen) er 4 dele, *patra* (bladet) 2 dele, *nala* (røret) 3 dele, *gandam* (kuglen) 1 del, *lekhaniya* (skrivelængden) 10 dele. (Prenen er fulgt med Cod. Pal. UB 23). Originalen måler 29,2 cm.

skrivemateriale: Talipot-palmen (*Corypha umbraculifera*) og Palmyra-palmen (*Borassus flabelliformis*). Af de to slags blade regnedes Talipot-bladene for de fornemste, hvorfor de da også anvendtes ved ned- eller afskrivning af vigtige bøger (buddhistiske tekster) samt til visse andre betydningsfulde formål, såsom kongelige breve o. lign. De mindre fornemme Palmyra-blade anvendtes til mindre vigtige bøger (af verdsligt indhold) samt til almindelige breve o. lign.

Opslået palmebladshåndskrift. Den øverste side (= forsiden af et blad) læses først, derefter fortsættes på den nederste (= bagsiden af næste blad). Bladsignaturene skrives på bladenes bagsider i margenen til venstre for klummen.

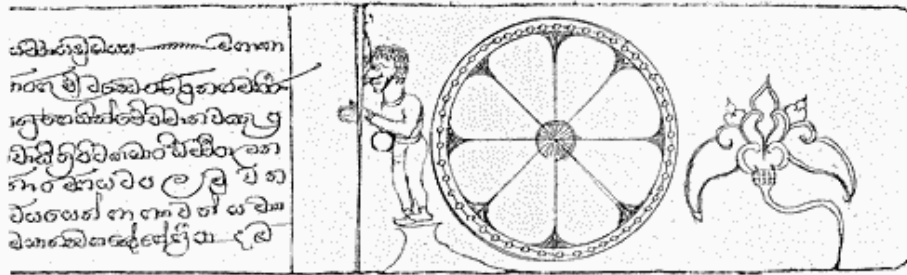

Tegninger er ikke almindeligt forekommende i ceylonsiske palmebladshåndskrifter. Dog kan man undertiden finde tegnede marginaldekorationer på et håndskrifts første og/eller sidste side. På den her gengivne side er det centrale de buddhistiske symboler: cirklen med det indtegnede lotusornament (venstre margen) og hjulet (højre margen),

Ved tilberedningen af bladene fulgtes følgende fremgangsmåde. Unge palmer som stod med bladknopper holdtes under nøje kontrol. Konstateredes det at en bladknop var lige ved at briste, var tiden inde, og der måtte handles omgående hvis ikke det færdige bladmateriale skulle tabe i kvalitet. Bladknoppen blev skåret af og dækbladet åbnet, hvorefter de sammenfoldede enkeltblade forsigtigt adskiltes. Når midterribben var skåret bort havde man af hvert blad fået to bladstrimler som rullede løst sammen og anbragtes sammen med andre tilsvarende strimler i en lerkrukke der herefter fyldtes op med koldt vand. Krukken stilledes over en kraftig ild indtil vandet begyndte at koge. Så dæmpedes ilden og bladstrimlerne fik i de næste tre-fire timer lov at stå og småsnurre under stadig tilsætning af frisk vand. Efter kogningen blev strimlerne bredt ud på et skyggefuldt sted, hvor de fik lov at tørre i tre døgn. Den sidste proces under tilberedningen af bladstrimlerne var poleringen, der gik for sig på den måde at strimlerne blev trukket hårdt hen over en vandretstillet glattet *Areca*-palmestamme.

Ved udskæringen af bladstrimlerne måtte der tages hensyn til at der af traditionelle grunde skulle være et vist forhold mellem bladlængde og -bredde. Når et passende antal blade var skåret til skulle de forsynes med snorehuller. For de almindelige bogtyper foregik dette efter den traditionelle formel: fold bladet i tre, fold det ud, og fold det i fire, og fold det helt ud. Mellem folderne fremkommet ved de to foldninger gør (du) hullerne. Det øverste blad i stabelen foldedes og gennemhulledes og brugtes derefter som skabelon ved gennemhulningen af de øvrige blade. Klummeafgrænsningerne markeredes med en usleben skrivepren på palmeblads-overfladen. Og så tog skriveren fat.

Med en skrivepren hvis spids til stadighed holdtes i skarptleben stand

hvortil følger sig den pagode-agtige opbygning i venstre margen samt gengivelsen af en lilje og en mandsskikkelse som efter håndstillingen at dømme frembærer sit lotusoffer til Buddha's ære (Cod. Elu Sin. V fol. *ka verso*). Teksten er ikke bogens titel, men dens indledningsord begyndende med en anræbelsesformel. Bladet måler 6,0 × 40,5 cm.

ridside han skrifttegnene ind i bladoverfladen. Efter indridsningen var skrifttegnene kun vanskeligt læselige. De måtte derfor sværtes, hvilket gik for sig på følgende måde. En sværte bestående af kulstof (pulveriseret forkullet træ) og olie³) blev revet sammen og gnedet ud over palmebladsoverfladen med en klud eller en tot bomuld. Under denne proces trængte sværten ned i de indridsede skrifttegn og lagde sig som en fyldning i disse. Næste skridt var fjernelsen af den overflødige sværte fra bladoverfladen som kunne ske på to måder. Enten bredtes et lag risklid ud over overfladen hvor det bandt olien fra sværten således at bladoverfladen let kunne gnedes ren med en klud eller en tot bomuld. Eller den overflødige sværte blev gnedet bort udelukkende med klude eller bomuldstotter. Efter sværtningen stod skrifttegnene skarpt og sort mod den gullige palmebladsoverflade. Endelig behandlede palmebladsoverfladen med en blanding af en balsam og den såkaldte *du-du-tel*, en olie udvundet ved presning af frøene fra en slyngplante, *Cardiospermum halicacabum*. Blandingen havde en smuk rødlig farve og forlenede bladene med en tiltalende, varm lød, samtidig med at den ifølge traditionen skulle beskytte bladene mod insektangreb. At den ingenlunde altid var effektiv fremgår bl. a. med stor tydelighed af en række af Rask-samlingens håndskrifter⁴).

Ceylonesiske palmebladshåndskrifter var almindeligvis ikke forsynet med illustrationer. I værker om medicin og astrologi kunne teksten dog undertiden være illustreret gennem diagrammer. Også folkelige Jātaka-historier på vers, som f.eks. Vessantara-Jātaka, kunne indeholde illustrerende tegninger, med vægmalerierne i buddhistiske templer som forbilleder.⁵). I Rask-samlingen findes et par håndskrifter hvori forekommer tegninger⁶).

Når skrift, sværtning og oliering var tilendebragt anbragtes pinde gen-

nem snorchullerne hvorefter bladstabelen pressedes hårdt sammen, inden man med glødende jern glattede snittene. Og så kunne bladene trækkes på snor.

Fremstillingen af håndskriftsnore fulgte ganske bestemte traditioner. De flettedes af garn spundet af bomuld eller andre plantefibre f.eks. af Niyanda (*Sansevieria zeylanica*) og en snor bestod enten af fire eller otte tråde. Var den flettet af fire tråde, var to af trådene almindeligvis indfarvet i rødt eller blå. Bestod snoren derimod af otte tråde var i reglen to par tråde indfarvet, en rød og en blå, eller begge røde eller blå. Håndskriftsnore af denne art var bløde og bøjelige. Dette var også en nødvendighed da de ellers ville beskadige bladene under brugen.

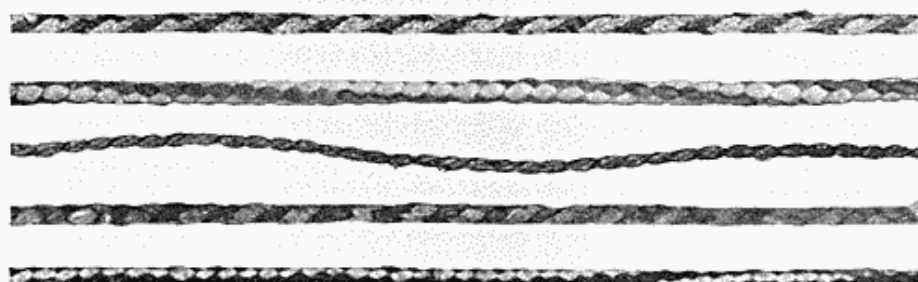
Palmebladshåndskrifter forsynedes almindeligvis med dækplader for så vidt muligt at beskytte dem mod at lide overlast. I reglen var dækpladerne af træ, undertiden udstyret med udskæringer eller med indlagte ornamenter af guld, sølv, skildpadde eller elfenben⁷). Enkelte pragtbøger havde dækplader bestående af massivt guld eller sølv. Men i de fleste tilfælde var dækpladerne udsmykket med smukke lakornamenteringer bestående af kunstfærdige båndslang og blomstergengivelser, og på de afasede kanter lotusornamentet⁸). Farverne som anvendtes var rød, gul, blå og sort. Også dækpladernes indersider kunne undertiden smykkes med malede dekorationer. I Rask-samlingen findes således et håndskrift, hvis dækplader på indersiderne har malede gengivelser af den døende Buddha (*Buddha parinibbana*) og en række dagobaer (kuppelformede relikviegemmer⁹). Dækplader med malede dekorationer dækkedes undertiden af to ubeskrevne Talipotblade, som en art beskyttelse mod slid¹⁰). En ganske speciel type dækplader må formodes især at have været anvendt på håndskrifter som indgik i rejsebiblioteker, hvor vægten spillede en rolle. Disse dækplader bestod af sammensyede palmeblade og at dømme efter de eksempler, som findes i Rask-samlingen har de været forbløffende stabile¹¹).

Håndskriftsnorens ene ende fæstnedes hyppigt til en snoreknap, drejet af ben eller træ specielt til formålet¹²), eller bestående af en eller anden tilfældig genstand som kunne opfylde snoreknappens funktion. I Rask-samlingen findes en række eksempler på sådanne tilfældige snoreknapper, f.eks. en lille britisk soldaterknap, et led fra et lille bambusrør eller en gammel singalesisk mønt¹³). Snoreknappen anbragtes altid ved bogens begyndelse.

Når man fremstillede en håndskriftsnor måtte man sørge for at den fik en passende længde. Når bogen var lukket skulle snoren nemlig vikles op om bogblokken på en bestemt måde. Begyndende fra venstre: ti omgange

Fire trædækplader med malede dekorationer. Nr. 1 og 2 fra oven er udført i lakteknik med ornamenterne i svagt relief, medens dekorationen i nr. 3 er udført i sort farve på guldgrund og i nr. 4 er malet med laserende plantefarver direkte på træet. Nr. 1 (Cod. Pal. XII) måler $6,5 \times 40,5$ cm og er dekoreret i farverne rødt, gult og blåt. Nr. 2 (Cod. Elu Sin. VI) måler $5,6 \times 45,2$ cm og er lakeret i farverne rødt og sort med gule bånd-slyng. Nr. 3 (Cod. Pal. XVII) måler $5,7 \times 58,7$ cm. Nr. 4 (Cod. Pal. XXVIII) måler $6,7 \times 62,3$ cm og dekorationen er holdt i farverne blågrønt, orange og sort. Nr. 1 og 2 er karakteristisk Sinhalé-arbejde. Nr. 3 udviser stærk bagindisk påvirkning og må antages at være fremstillet i Sinhalé. Nr. 4 derimod har efter alt at dømme sin oprindelse i de europæisk-besatte kystprovinser.

Ceylonesiske håndskriftsnore. Nr. 1 og 2 fra oven, er to 8-trådede snore flettet af rødt, blåt og hvidt bomuldsgarn. Nr. 3, spundet brun fibersnor. Nr. 4 og 5 er to 4-trådede snore flettet af rødt og hvidt bomuldsgarn. (Nr. 1 Cod. Pal. XVII. Nr. 2 Cod. Elu Sin. XXIII. Nr. 3 Cod. Elu. Sin. XLI. Nr. 4 Cod. Pal. XII. Nr. 5 Cod. Pal. XI).

der alle rører hinanden, så fem omgange midt på, og tre tilhøjre, samt to par overkors.

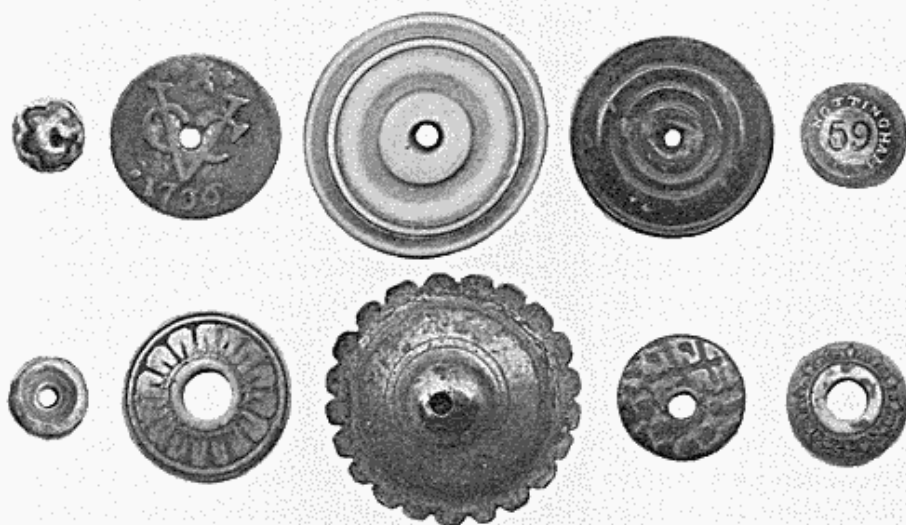
Var der tale om en højt æret og tilbedelsesværdig bog, *potvahanse*, svøbtes den efter brugen i et stykke stof inden den påny gemtes bort. Almindeligvis opbevaredes palmebladshåndskrifterne i kister af hårdt, balsamholdigt træ, tæt tillukket for at hindre insektangreb. I templer, som kunne råde over ganske betydelige håndskriftsamlinger, var hyppigt et helt hus, *potgula*, indrettet til dette formål. Man søgte til stadighed at udvide og forbedre allerede bestående samlinger, ved i andre tempelbiblioteker at afskrive tekster. Og mange af Ceylons templer holdt til stadighed en større stab af munke beskæftiget med afskrivningsarbejde.

Det nævntes ovenfor at Talipot-blade anvendtes til de vigtige, d.v.s. buddhistiske bøger medens Palmyra-blade benyttedes til de mindre vigtige, d.v.s. verdslige bøger. I Rask-samlingen findes imidlertid en række håndskrifter som, på trods af at de må henregnes til den sidste kategori, er skrevet på Talipot-blade, blot med den modifikation at bladene er skåret til så de er i overensstemmelse med de naturlige proportioner som gælder for Palmyra-håndskrifter¹⁴).

Palmebladshåndskrifter er forholdsvis skrøbelige og udsat for mange farer. Insekt- og svampeangreb og høj luftfugtighedsprocent er i denne henseende særlig iøjnefaldende. Men en anden i sin virkning lige så alvorlig fare truer håndskrifterne, såfremt de ikke med regelmæssige mellemrum underkastes oliering. Palmebladets indre er porøst og stærkt luftfyldt. Luften nedbryder (ilter) cellevæggens cellulose og på forbløffende kort tid kan et håndskrift blive bragt i en tilstand af smuldring. Ved olieringsprocessen trænger olien ned i bladets indre og afskærer luftens kontakt med cellevæggens cellulose. Olieringen betyder derfor en forhaling af det naturlige forfald.

Det enkelte håndskrift har imidlertid ved almindelig brug og trods regelmæssig oliering¹⁵) kun kunnet bevares i et begrænset åremål, hvorefter en ny afskrift har måttet forfærdiges. Hertil kommer at bladenes tilberedning i visse perioder har været mindre omhyggelig¹⁶), hvilket yderligere har afkortet håndskrifternes levetid. De ældste bevarede håndskrifter fra Ceylon synes derfor kun at gå tilbage til det 13. årh. Det er således ikke meget der vides om den singalesiske skrift før dette tidspunkt, idet man kun kan henholde sig til indskrifter.

De ældste indskrifter som er fundet i Ceylon er udført i det indiske Brahmi-alfabet og det må derfor antages at de ældste bøger som blev nedskrevet i Ceylon, har været skrevet i dette alfabet. Går vi kronologisk frem gennem indskrifterne kan en påfaldende modifikation i tegnenes

Forskellige typer snoreknapper. Nr. 1 fra venstre er flettet af rødt, blå og hvidt bomuldsgarn; sammen med nr. 3 er den snoreknap i Cod. Pal. XIX. Nr. 2 er en hollandsk kobbermønt, en *stuiver*, (Cod. Pal. XVI). Nr. 3 er drejet i elfenben; nogle af de indskårne linjornamenter er udfyldt med rød og blå farve. Nr. 4 er drejet i hårdt træ (Cod. Elu Sin. III). Nr. 5 er en engelsk soldaterknap (Cod. Elu Sin. XXXVII). Nr. 6 er et knæled af bambus (Cod. Elu Sin. XII). Nr. 7 er drejet i ben med indskåret lotusornament (Cod. Pal. XXXIV). Nr. 8 er en opdrejet (hvælvet) sølvplade med en enkel linjornamentering og tunget, opbøjet kant (Cod. Pal. Elu Sin. XVIII). Nr. 9, gammel singalesisk kobbermønt *Dambadeniya chaliya*, formentlig stammende fra det 13. århundrede, gennemhullet og opdrejet (hvælvet) (Cod. Elu Sin. XIII). Nr. 10. *dāboka*-formet (hvælvet), drejet i ben og dekoreret med indskåret lotusornament (Cod. Elu Sin. XLI). Nr. 7 og 10 er nu gulbrune, men har antagelig oprindelig fremtrådt i en klar rød farve. — Alle $\frac{1}{4}$ størrelse.

form først spores i det 10. århundredes første halvdel. Men i de følgende århundreder opstår der, tilsyneladende gennem indflydelse fra Sydindien, mærkbare forandringer i den singalesiske skrift. I løbet af det 11. århundrede kan der f. eks. iagttages en kraftig påvirkning fra Grantha-alfabetet, som anvendtes af sydindiske brahminere ved nedskrivning af sanskritværker. Gradvis udvikles tegnene frem til det 15. århundrede da udviklingen synes at standse ved de tegnformer som med uvæsentlige ændringer anvendes i det moderne Ceylon.

De singalesiske skrifttegn består af kurver, og brudstykker af kurver, og et tegn skal såvidt muligt skrives i eet stræk. Der findes tre forskellige skriveskoler hver med sit særpræg. De kendes som *gaja* (elefant) hvis former er fulde og runde, *simha* (løve) hvis former nærmest er ovale og

hamsa (svane cl. gås) hvis tegn er smalle og sammentrængte. En side i et palmebladshåndskrift omfatter almindeligvis 8–10 linier, og skrifttegnes størrelse er sædvanligvis således at der går 3–4 tegn på en cm.

Indtil den nyeste tid har de buddhistiske klostere skoler undervist eleverne i palmebladsskrift efter den traditionelle metode: Fint sigtet sand spredes i et ensartet lag ud over et bræt anbragt enten på et særligt stativ eller direkte på jorden. Først ridser læreren med fingeren et tegn i sandet samtidig med at han belærer eleven om dets navn, lyd og særlige kendetegn. Man begynder med *a* som er den første vokal i alfabetet og fortsætter hele vokalrækken igennem. Derefter går man videre med konsonanterne *ka, kha, ga, gha* o.s.v. Ved hvert tegn får eleven beskrevet tegnets forskellige bestanddele: hoved, krop, overstrøg, understrøg og sidestrøg. Han må gentage lærerens beskrivelser om og om igen samtidig med at han med fingeren følger lærerens forskrift i sandet, først med ført hånd, senere alene. Når læreren er tilfreds med elevens fremskridt glattes sandet ud og eleven må selvstændig med fingeren skrive tegnene i sandet medens han fremsiger beskrivelserne af de enkelte tegn.

Når eleven har opnået en vis øvelse i at skrive tegnene på sandbordet fortsættes med skriveøvelser på palmeblade, sædvanligvis Palmyrablade. Først skriver læreren med en usleben skrivespen et tegn på palmebladet, hvorefter eleven med samme pen følger forskriften. Denne øvelse gentages indtil skrivespenen har slidt sig gennem bladet, hvorefter der fortsættes med næste tegn. Når hele vokal- og konsonantsystemet er arbejdet igennem på denne måde fortsættes øvelserne med skarptsleben skrivespen på groft tilberedte Talipot-blade. Læreren skriver en linie som forskrift, hvorefter eleven gentager de samme tegn i en linie nedenunder. Denne øvelse gennemføres indtil læreren skønner at eleven har nået en sådan dygtighed at han kan honorere de krav der stilles til ham, når han, som

Forklaring til skriftproverne på modstående side.

De singalesiske skriftformer har ikke undergået forandringer siden det 15. århundrede. Men små ændringer i skrivemåden har i tidens løb paavirket helhedsindtrykket af skriften som disse tre skriftprover viser. Nr. 1 fra oven (Cod. Elu Sin. VI) fra begyndelsen af det 17. århundrede er med sine regelmæssige træk og stærkt svungne kurver et smukt eksempel på den tids nærmest kalligrafiske skrift. Nr. 2 viser hvorledes en forringelse i palmebladernes tilberedning i slutningen af det 17. og begyndelsen af det 18. århundrede giver skriften et forgrovet og uensartet præg som forøges idet skrifttegnene skrives tættere på hinanden. Skrevet 1707 (Cod. Pal. UB 15). I sidste halvdel af det 18. århundrede forbedres palmebladernes kvalitet og skriften genvinder noget af det kalligrafiske præg, men som nr. 3 viser, på en lidt ændret måde, idet skriften bibeholder den tætte karakter. Skrevet 1812 (Cod. Elu Sin. I–II).

næste og sidste led i undervisningen, får lov til efter et håndskrift at afskrive en tekst i normal skriftstørrelse og på færdigberedte Talipot-blade.

Selvom europæere kom til Ceylon allerede i det 16. århundredes begyndelse og førte papiret med, kom det ikke til at spille nogen væsentlig rolle udenfor den europæiske koloni før det 19. århundredes sidste halvdel. Singalesernes nationalfølelse var stor og de vægrede sig i overvejende grad mod at give efter for den kraftige påvirkning de udsattes for først fra portugiserne, senere fra hollænderne og endelig, efter 1796, fra briterne. Stædigt søgte de at fastholde deres nedarvede traditioner, bl.a. det traditionelle skrivemateriale, palmebladet. Papiret måtte importeres fra Europa, Kina eller Indien og blev derfor dyrt, medens palmebladsmateriale som allerede nævnt ovenfor altid var indenfor rækkevidde og dertil billigt i brug. En politisk begivenhed blev indirekte årsag til en udvikling hvis endelige resultat blev papirets akceptering som skrivemateriale blandt Singaleserne.

I januar 1815 rykkede britiske tropper efter forudgående krigserklæring ind i Sinhalē, det singalesiske kongedømme der omfattede provinserne i det centrale Ceylon. I begyndelsen af februar måtte kongen, Śri Vikrāma Rājasin̄ha, forlade sin hovedstad, Kandy, og søge ud i bjergene. Gennem en singalesisk adelsmands forræderi lykkedes det den 18. februar briterne at tage kongen til fange. Han forvistes sammen med sin familie til det indiske fastland. Den 2. marts afholdtes i audienssalen i kongepaladset i Kandy et møde hvor de singalesiske stormænd af de britiske myndigheder fik forelagt til underskrift en konvention, hvorefter Ceylon indlemmedes som kronkoloni under det britiske Imperium og Śri Vikrāma Rājasin̄ha og hans hus fratoges enhver ret til at vende tilbage til Ceylons trone. Det var selvsagt en begivenhed som rystede ikke mindst den bredere befolkning, blandt hvem Vikrāma Rājasin̄ha havde været særdeles populær. Men Kandy-konventionen gennemrystede hele den singalesiske samfundsorden idet den foreskrev en række reformer på en måde og i et tempo som ingenlunde passede singaleserne. I 1817 kom det til en eksplosion gennem et oprør som det følgende forår bragte briternes stilling på øen i overhængende fare. Kun gennem anvendelse af ren terror lykkedes det briterne at få oprøret nedkæmpet.

Med nedkæmpelsen af oprøret var et håb bristet og i vide kredse bredte der sig i løbet af 1820'erne en selvopgivelsens ånd, selvom enkelte stadig holdt løvebanneret højt og ved gentagne opstandsforsøg søgte at vinde det tabte tilbage. På samme tid voksede i visse kredse utilfredsheden med den buddhistiske *sangaha* (ordenen af munke og præster) fordi den ikke havde formået at dæmme op mod de begivenheder som havde ført til at

landet nu havde tabt sin frihed. Disse omstændigheder skabte tilsammen de bedst tænkelige arbejdsbetingelser for de europæiske missionærer, der da også til fulde forstod at udnytte den gunstige situation. I klar erkendelse af at det var gennem den opvoksende generation befolkningen skulle vindes for den kristne civilisation, oprettede de engelske metodister, The Wesleyan Mission, i hastigt tempo en lang række skoler ud over landet. Her undervistes i kristendom og engelsk, men ikke i singalesisk. Til engelsk-undervisningen var knyttet skriveundervisning, hvor eleverne lærte at skrive på papir, med pen og blæk. Og langsomt, men sikkert vandt de europæiske skrivematerialer indpas blandt den indfødte befolkning, selvom sangaha'en satte et modstød ind ved at oprette en række buddhistiske skoler ude i landsbyerne.

Kort efter deres ankomst til Ceylon i 1814 havde Wesleyanerne oprettet et bogtrykkeri i Colombo, hvorfra der flød en strøm af opbyggelige bøger, på engelsk, singalesisk og Ceylon-portugisisk. Det siger sig selv at sangaha'en i kampen mod denne massive massepåvirkning stod svagt idet den kun havde det talte ord og palmebladsskrifterne at virke med. Men herved blev det indtil slutningen af 1850'erne da sangaha'en besluttede sig til at tage bogtrykpressen i brug, og dermed endelig akcepterede papiret som skrivemateriale. En trehundredårig modstand var omsider brudt, og oprettelsen af det buddhistiske bogtrykkeri skulle vise sig at være et både klogt og betydningsfuldt skridt. Forholdsvis hurtigt blev der skabt en vis balance påny mellem den kristne og den buddhistiske mission.

Papiret havde fået overtaget, men palmebladet var dog ingeniende slået af marken, omend det gradvis gled ud af brug, for til sidst kun at finde anvendelse på ganske få områder f.eks. i de buddhistiske templer. Brugen af palmeblade som skrivemateriale er nu så godt som forsvundet i Ceylon. Kun i de buddhistiske templer sørger man stadig for at de gamle tekster kan leve videre i håndskriftform ved at afskrives når dette er nødvendigt. Og i fjerne landsbyer hvor folkemedicinen og folketroen endnu er lyslevende skrives amuletter og magiske formler stadig på palmeblade, singalesernes traditionelle skrivemateriale.

NOTER

¹⁾ Catalogue of Ceylonese Manuscripts in Danish Collections. Erstatte delvis den utidssvarende Codices Orientales Bibliothecae Regiae Havniensis, Pars prior, Kbh. 1846. - ²⁾ Se herom nærmere: Ove K. Nordstrand: Med Rasmus Rask på Ceylon nov. 1821-aug. 1822, i Danske Studier 1959 pp. 91-106. - ³⁾ *dummala-tel*, en olie destilleret af naturkopal og balsamholdige planterødder. - ⁴⁾ Cod. Pal. XLIII er f.eks. stærkt

beskadiget af termitter. Cod. Elu Sin. VIII en del beskadiget af borebiller. - ⁵) cf. W.A. De Silva: Catalogue of Palm-Leaf Mss. in the Library of the Colombo Museum, 1938 plate VI. - ⁶) f.eks. i Cod. Elu Sin. V. - ⁷) De Silva, op. cit. plates II og IV. - ⁸) Disse båndslænger er karakteristiske for Sinhalē, de centrale provinser. - ⁹) Cod. Pal. XXXIII. - ¹⁰) findes bl.a. i Cod. Pal. XXXIII. - ¹¹) De palmeblade som er anvendt har midterribben bevaret, og netop midterribberne fungerer som en art slidkanter, bl.a. i Cod. Elu Sin. XLI. - ¹²) Eksempel på en smukt forarbejdet benknep findes i Cod. Pal. XIX. Træknep. Cod. Elu Sin. III. - ¹³) Soldaterknappen bærer indskriften 2ND NOTTINGHAM i en cirkel. Inden i cirklen 59. I Cod. Elu Sin. XIII findes anvendt en gammel Singalesisk sølv mønt, en *Dambadeniya chaliya*, som snoreknep. - ¹⁴) Et karakteristisk eksempel herpå findes i Cod. Elu Sin. XXII. - ¹⁵) For at hindre at palmebladshåndskrifter udtørres og smuldrer bort må de med regelmæssige mellemrum behandles med *dummala-tel*. - ¹⁶) Der har også været eksperimenteret med kogeteknikken, bl.a. har man til tider kogt bladene i mælk i stedet for vand.